

Nuorisorikollisuus ja nuorisoväkivalta

Katujengit ja nuorisorikollisuus eivät ole sama asia, mutta ne voivat toimia jatkumona toisilleen.

Nuorten rikollisuus on vuodesta 2011 alkaen pääasiassa vähentynyt niin poliisin tietoon tulleen rikollisuuden, rikostuomioiden kuin kokonaisrikollisuutta mittaavien kyselytutkimusten mukaan. Vuodesta 2015 alkaen väkivaltarikollisuuden taso on kuitenkin kasvanut alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden ikäryhmissä. Huomattavaa on, että toistuva ja vakava rikollisuus kasautuu kuitenkin pienelle joukolle nuoria.

Nuorten väkivaltarikokset kohdistuvat pääasiassa toisiin nuoriin, Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa -selvityksessä todetaan, että pahoinpitelyissä käytetty väkivalta sisältää yleisimmin lyömistä ja potkimista, mutta noin joka kuudennessa poliisin tietoon tullessa pahoinpitelyssä käytetään myös teräaseita. Viime vuosina on yleistynyt myös digitaalisen väkivallan muoto, jossa väkivallantekoa kuvaavaa ja uhria nöyryyttävää kuvamateriaalia taltioidaan ja jaetaan sosiaalisessa mediassa.

Ulkomaalaistaustaisten nuorten väkivaltarikollisuus on kehittynyt yhdenmukaisesti suomalaistaustaisiin nuoriin nähden. Ulkomaalaistaustaisten nuorten rikosepäilyjen määrä on kuitenkin selvästi korkeampi kuin suomalaistaustaisilla nuorilla (2,8-kertainen).

Nuorten rikollisuus ja syrjäytymisen ennalta ehkäiseminen edellyttävät laajaa ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Poliisin ja kodin lisäksi tärkeä rooli on esimerkiksi sosiaali- ja nuorisotyöntekijöillä, koululla ja kaikilla muilla toimijoilla, jotka ovat nuorten arjessa. Jalkautuva työ ja eri toimijoiden läsnäolo nuorten parissa on ehdottoman tärkeää nuorisorikollisuuden ennalta estämisessä ja sillä on vaikutusta myös katujengi-ilmiön osalta. Suomessa tätä työtä jo tehdään, mutta sitä tulisi vahvistaa entisestään. Eri toimijoiden on tärkeää olla läsnä nuorten arjessa.

Strategisesti ohjatulla ja operatiivisesti johdetulla ennalta estävällä toiminnalla vaikutetaan tulevaisuuden rikollisuuteen. Ennalta estävällä työllä vähennetään rikosten ja turvallisuutta heikentävien häiriöiden aiheuttamia taloudellisia ja inhimillisiä kustannuksia ihmisille ja yhteiskunnalle sekä lisätään poliisin nauttimaan luottamusta kaikissa väestöryhmissä. Oikein ajoitetuilla ja mitoitetuilla, riittävän laaja-alaisilla ja koordinoituilla toimenpiteillä, vaikutetaan myös nuoriso- ja katujengirikollisuuden kehitykseen. Poliisin ennalta estävän työn strategia on voimassa vuoden 2023 loppuun. Työn jatkuvuus tulee varmistaa laatimalla uusi poliisin ennalta estävän toiminnan strategia.

Yksi tärkeimmistä poliisin ennalta estävän toiminnan strategian työmuodoista nuorten rikollisuuden ennalta estämisessä ja siihen puuttumisessa on ankkuritoiminta. Ankkuritoiminta on moniammatillista työtä, jolla puututaan nuoren tekemiin rikoksiin, päihteiden käyttöön tai muuhun huolta aiheuttavaan käytökseen. Työtä tehdään tiimissä, johon kuuluvat asiantuntijat poliisista, sosiaalitoimesta, terveystoimesta ja nuorisotoimesta. Työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä myös koulujen ja oppilaitosten kanssa. Tiimejä on toiminnassa kaikkien poliisilaitosten alueella, yhteensä 47 kappaletta.

Ankkuritoimintaa on tilastoitu valtakunnallisella tasolla vuodesta 2021 saakka. Tänä aikana järjestelmään on syötetty yli 14.000 asiakaskäyntiä, joista yli puolet on alle 15-vuotiaita. Väkivallan käyttö ja sillä uhkaaminen ovat merkittävässä roolissa ankkuritoiminnan asiakkuuksissa. Myös erilaiset mielenterveyden haasteet näkyvät.

Ankkuritoiminta on vaikuttavaa. Tutkimuksen perusteella ankkuritoiminnan kohteina olleilla nuorilla oli verrokkeihin nähden pienempi riski olla epäiltyä uudesta rikoksesta seuraavan vuoden aikana. Tutkimuksessa ilmeni, että ankkuri-intervention vaikutus näyttäisi ehkäisevän tulevaa rikoskäyttäytymistä paremmin kuin pelkkä rikosepäily ja siitä seuraava rikosprosessi. (Kaakinen ym. 2022).

Ankkuritoiminnan osalta tärkeää on varmistaa kaikkien relevanttien toimijoiden osallistuminen toimintaan. Psykiatrisen sairaanhoitajan rooli toiminnassa on erityisen tärkeä nuorten mielenterveyden haasteiden määrän kasvaessa. Kuitenkaan jokaisen tiimin käytössä ei ole psykiatrisen sairaanhoitajan työpanosta, mikä asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan eri puolilla Suomea. Tämä on myös tärkeä linkki varhaisen tuen palveluihin ja toiminnan tukemisella voidaan mahdollisesti vaikuttaa siihen, että nuoren ongelmat eivät pääse pahenemaan.

Sovittelulla on suuri merkitys erityisesti nuorten rikosasioissa ja sitä käytetään jo nyt valtakunnallisesti melko hyvin. Tämän tulisi jatkossakin olla ensisijaisesti käytössä rikosprosessin sijaan alle 18-vuotiaiden vähäisissä rikostapauksissa ja ensikertalaisten tapauksissa. Sovittelulla on myös merkittävä preventiivinen vaikutus, kun tekijä ja uhri kohtaavat ja tekijä joutuu käsittelemään tapausta paljon rikosprosessia laajemmin. Poliisin näkökulmasta toivottavaa olisi, että sovittelua käytettäisiin etupainotteisesti monessa rikosasiassa, jossa esimerkiksi esitutkinnan rajoittaminen on todennäköistä. Tästä syystä sovittelun käyttöä tulisi lisätä nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Sovittelu on nopea ja tehokas konfliktin ratkaisukeino ja sillä päästään suurella todennäköisyydellä rikosprosessia nopeampaan ja vaikuttavampaan lopputulokseen.

Lokakuussa 2023 tulee voimaan esitutkintalain muutos (HE 144/2022), joka edellyttää kiirehtimään rikoksen esitutkintaa, jos epäillään alle 18-vuotiaan henkeen kohdistunutta rikosta. Myös syyttäjän tulisi näissä tapauksissa ratkaista kiireellisesti, nostaako hän syytteen, sekä nostaa syyte viivytyksettä. Tuomioistuimessa pääkäsitteily olisi näissä tilanteissa aloitettava 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta. Tämän esityksen täytäntöönpanoon on osoitettu lisäresursseja ja tämän toiminnan jatkon varmistaminen ja resursoinnin takaaminen on tärkeää.

Kotoutumisen onnistumisella on merkittävä rooli nuorisoriikollisuuden ehkäisemisessä. Ankkuritoiminnassa tehtyjen havaintojen perusteella ongelmana on esimerkiksi vanhempien kielitaito, kun puhutaan nuorten huolta-aiheuttavasta käyttäytymisestä tai rikosasioista. Vanhemmat eivät esimerkiksi tällöin saa kouluilta tarpeellista viestintää tiedoksi. Myös nuorten sitoutumisella kouluun on ehdottoman tärkeä rooli tässä keskustelussa. Koulupudokkuus tai kiinnittymättömyys kouluun ovat ehdottomasti riskitekijöitä erilaiselle ryhmäytymiselle, syrjäytymiselle ja tätä kautta myös rikollisuudelle.

Erityisen tärkeää on myös varmistaa nuorten päihde- ja mielenterveyspalvelujen turvaaminen. Erityisesti mielenterveyden haasteet näkyvät nuorten elämässä entistä voimakkaammin ja tarve matalan kynnyksen palveluille kasvaa.

Erilainen jengiytyminen on nuorille tapa luoda ympärilleen viitekehys, joku yhteisö johon kiinnittyä. Yhteiskunnalla on oltava tarjota nuorille vaihtoehtoja tämän viitekehysten löytämiseksi. Lapsille ja nuorille tulee voida tarjota mahdollisuuksia matalan kynnyksen harrastamiseen. Kaikki nuoret eivät halua sitoutua kilpaurheiluun tähtäävään harrastustoimintaan vaan kaipaavat muunlaista toimintaa. Tällainen toiminta mahdollistaa nuorten vapaa-ajanvieton valvotusti ja aikuisen läsnä ollessa.

Hatkaaminen on ongelma, joka koskettaa laajaa joukkoa kodin ulkopuolelle sijoitettuja nuoria. Hatkaamiseen ilmiönä ei ole yksinkertainen, eikä siihen ole helppoja ratkaisuja. Suuri osa nuorista päätyy hatkojen aikana käyttämään päihteitä, tekemään rikoksia tai joutuu itse rikosten uhriksi. Nuorilla on myös merkittävä riski joutua seksuaalisen hyväksikäytön tai jopa ihmiskaupan uhriksi.

Vuoden ensimmäinen lisätalousarvio sisälsi lisäpanostuksia ankkuritoimintaan, jonka valtakunnallisesta ohjauksesta ja kehittämisestä sisäministeriö vastaa. Lisärahoituksella poliisin näkyvyyttä ja läsnäoloa vahvistetaan nuorten parissa, esimerkiksi kouluissa ja sosiaalisessa mediassa. Tämä toiminta tulee vakiinnuttaa ja kasvattaa painostusta tähän suuntaan. Myös Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle myönnettiin lisärahoitusta ankkuritoiminnan kanssa tehtävään yhteistyöhön. Koulujen ja nuorisotyön rooli ankkuritoiminnan yhteydessä on ensiarvoisen tärkeää ja sen jatkuvuutta tulee tukea edelleen.

Lisätalousarvioesityksen yhteydessä eri ministeriöiden kesken todettiin myös, että olisi tärkeää perustaa nuorisoväkivallan koordinaattorin tehtävä valtioneuvostoon. Tämä tehtävä tukisi kaikkien ministeriöiden työtä nuorisorikollisuuden teeman osalta, toimisi yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa ja auttaisi eri toimijoita olemaan tietoisia toistensa työstä. Näin vältettäisiin päällekkäisen työn tekemistä ja saataisiin eri toimijoita kiinnitettyä yhteiseen tavoitteelliseen työhön. Yhteinen koordinaattori olisi perusteltua myös siksi, että ministeriöiden virkamiehet ovat kaikki varsin työllistettyjä jo nykyisellään ja tällaisen erityisen työn tekeminen oman työn ohella on vaikeaa.

Tilastoa

- Poliisihallituksen tilinpäätöksen mukaan Vuonna 2022 poliisi kirjasi yhteensä 6 743 väkivaltarikosta koskevaa rikosepäilyä, jossa rikoksesta epäilty on alaikäinen. Tämä on 27 % enemmän kuin edellisvuonna (+1440 rikosepäilyä). Alaikäisten rikosepäilyjen määrä kasvoi useimmissa suurissa kaupungeissa. Pääkaupunkiseudun kunnissa kasvu oli huomattavaa niin suhteellisesti kuin absoluuttisesti: Vantaalla rikosepäilyjä kirjattiin 65 % (+190), Espoossa 60 % (+178) ja Helsingissä 36 % (+261) enemmän kuin edellisvuonna. Muista suurista kaupungeista rikosepäilyt lisääntyivät huomattavasti mm. Lahdessa (77 %, +56) ja Jyväskylässä (53 %, +91). Turussa kasvu oli verraten maltillista (11%, +26) ja Tampereella rikosepäilyjen määrä vähentyi (-11%, -28).
- Alaikäisten pahoinpitelyrikoksia koskevat rikosepäilyt ovat kasvaneet vuotta 2018 lukuun ottamatta yhtäjaksoisesti vuodesta 2014 alkaen. Rikosnimikkeittäin tarkasteltuna kasvu oli merkittäväntä ryöstöissä. Henkirikoksia tai niiden yrityksiä koskevia epäilyjä kirjattiin vuonna 2022 yhteensä 33 kappaletta. Tämä on jonkin verran vähemmän kuin kahtena edeltävänä vuonna (2020: 43; 2021: 38), mutta selvästi enemmän kuin ennen vuotta 2020.

Keskeisistä tarvittavista toimenpiteistä hallituskaudelle

- Vahvistetaan moniammatillisen ankkuritoiminnan jatkuvuus ja eri toimijoiden osallistuminen toimintaan ohjauksella sekä toiminnan pysyvyyden varmistamisella
- Uudistetaan poliisin ennalta estävän toiminnan strategia ja varmistetaan kansallinen tuki poliisin ennalta estävälle työlle sekä sen tiimoilta tehtävälle yhteistyölle rikollisuuden ja syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseksi
- Varmistetaan nuorten tekemien ja nuoriin kohdistuneiden rikosten nopea ja tehokas tutkinta rikoskierteen synnyn estämiseksi (ottaen huomioon syksyllä 2023 voimaan tulevat lainsäädäntömuutokset)
- Turvataan nuorten matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalvelut, lisätään nuorten matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksia sekä lisätään jalkautuvaa työtä yhteistyössä eri viranomaisten kesken

- Selvitetään valtioneuvoston keinoja tehostaa valtioneuvoston koordinaatiota nuorisorikollisuuden ehkäisemiseksi

Katujengit

Poliisin mukaan katujengeiksi luokiteltavia tunnistettuja ryhmiä on Suomessa kymmenen. Poliisi on tunnistanut 100 jengien avaintoimijaa ja saman verran ympärillä tai vaikutuspiirissä liikkuvia henkilöitä. Tilannekuva kuitenkin päivittyy tunnistamistyön edetessä. Katujengiläisiksi tunnistetuista valtaosa on täysi-ikäisiä, mutta joukossa on myös alaikäisiä, täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevia henkilöitä.

Poliisin aktiivisen toiminnan tavoite on estää ilmiön paheneminen estämällä rikokset ennalta, tutkimalla ilmi tulleet rikokset tehokkaasti ja saattamalla tekijät rikosvastuuseen. Poliisi on jo varhaisessa vaiheessa onnistunut puuttumaan ilmiön kehittymiseen. Tähän tarvitaan ennalta estäviä toimia sekä tehokasta rikostorjuntaa.

Koulupudokkuus tai kiinnittymättömyys kouluun tai muihin palveluihin ovat ehdottomasti riskitekijöitä erilaiselle ryhmäytymiselle, syrjäytymiselle ja tätä kautta myös rikollisuudelle. Kotoutumisella ja erityisesti sen onnistumisella on merkittävä rooli katujengi-keskustelussa. Suurin osa tunnistetuista katujengien jäsenistä on maahanmuuttajataustaisia, enimmäkseen toisen polven maahanmuuttajia. Yhteiskunnan tulee varmistaa maahanmuuttajien kotoutumispalvelujen saatavuus ja esimerkiksi kielitaidon kehittäminen, jotta nuoret saadaan sitoutettua kouluun ja tätä kautta osaksi yhteiskuntaa.

Katujengien kohdalla tulee tunnistaa myös taustalla toimiva ansaintalogiikka, eli mistä tulot jengeille tulevat. Huumekaupalla on merkittävä rooli jengiläisten ansainnassa. Tätä kautta myös nuoria värväytyy jengien vaikutuspiiriin esimerkiksi huumeiden myymisen tai välittämisen kautta. Nuoret eivät välttämättä tiedosta liittyvänsä jengin vaikutuspiiriin vaan toiminta nähdään enemmän mahdollisuutena ansaita rahaa, mainetta tai muuta ihailua. Jengiläisten some-näkyvyys herättää nuorissa halun tälle elämäntyyliille. Somella on suuri merkitys ihannoinnin kasvattamisessa ja tätä kautta nuoria ajautuu jengien vaikutuspiiriin

Rikosprosessien joutuisalla etenemisellä ja tekoihin puutumisella mahdollisimman varhaisessa vaiheessa voidaan vaikuttaa kierteen suuntaan. Hyvä tiedonvaihto poliisin sisällä, aktiivinen toiminta kansalaisten ja yhteisöjen parissa sekä tiedustelu ja tarkkailutietojen hyödyntäminen mahdollistaa tietojen keräämisen ja yhdistelemisen. Haitallista on, jos rikostutkintoja ei yhdistetä kokonaisuuksiksi, esitutkinat venyvät ja prosessit eivät etene joutuisasti. On tärkeää, että olemassaolevia lainsäädännön työkaluja käytetään tehokkaasti, esimerkiksi rikoslain 6:5 § koventamisperusteen käyttö.

Erityisen tärkeää on estää nuorten ajautuminen jengien vaikutuspiiriin. Ilmiöön puuttuminen vaatii moniammatillista työtä ja puuttumista eri tasoilla. Tätä käsitelty edellisessä osiossa.

Poliisille osoitettiin vuoden ensimmäisessä lisätalousarvioesityksessä noin 2,5 miljoonaa euroa nuorten rikollisuuden ja katujengirikollisuuden torjuntaan. Tästä noin 1 milj. euroa osoitettiin poliisin ennalta estävän toiminnan vahvistamiseen. Tämä ohjattiin pääkaupunkiseudun ja Lounais-Suomen poliisilaitosten ennalta estävän toiminnan vahvistamiseen. Kokonaissummasta 1,5 miljoonaa osoitettiin rikostorjunnan tukemiseen ja tämä summa mahdollisti esimerkiksi nuorisotutkinnan vahvistamisen. Lisäksi eduskunta osoitti poliisille 500.000 euroa katujengirikollisuuden torjuntaan.

Lisärahoituksen turvin Helsingin poliisissa aloittaa kaksi uutta katujengirikollisuuden torjuntaan erikoistuvaa ryhmää. Helsingin poliisin rikostutkintayksikköön perustetaan tutkintaryhmä, joka suorittaa katujengirikostorjuntaa koko pääkaupunkiseudulla. Toinen kokoonpano sijoitetaan Helsingin poliisin hälytys- ja valvontayksikön ennalta estävään toimintoon. Ryhmän tavoitteena on estää uusien katujengien muodostuminen, purkaa olemassa olevia jengejä ja auttaa nuoria irti katujengitoiminnasta.

Poliisissa on kehitetty rakenteita ja esimerkiksi poliisilaitosten keskinäisestä työstä yhteisen tilannekuvan muodostamiseksi on hyviä kokemuksia. On tärkeää, että jatkossakin voidaan taata toiminnan ja tilannekuvan ylläpidon jatkuvuus.

Keskusrikospoliisin Exit-toiminta on osa poliisin ennalta estävää toimintaa, jolla estetään vakavaa rikollisuutta ja siitä aiheutuvaa inhimillistä kärsimystä sekä taloudellista menetystä. Exit-toiminta on alkanut Suomessa keväällä 2018. Keskusrikospoliisi koordinoi toimintaa, jota tehdään yhdessä poliisilaitosten kanssa koko valtakunnan alueella.

Keskusrikospoliisi on saanut ISF-rahoitusta toiminnan vahvistamiseen vuoteen 2025 saakka. Tämä rahoitus mahdollistaa toiminnan vahvistamisen yhdestä vakituisesta neljään poliisimieheen. Keskusrikospoliisin EXIT-työssä on valmius ja osaaminen laajentaa myös katujengikontekstiin. Yleisesti EXIT asiakkaat ovat hieman katujengiläisiä vanhempia, irtautumisprosessi vaatii kykyä itsereflektioon ja halua irtautua. Järjestötoimija Aggredi on valtakunnallisesti Keskusrikospoliisin sopimuskumppani EXIT-työssä. Järjestötyö täydentää viranomaisten EXIT-työtä.

Keskusrikospoliisin EXIT-työ on pääosin hankerahoitteista, sama koskee myös Aggredin järjestörahoitusta. Erityisesti järjestörahoitus on lyhytjänteistä ja perustuu hankkeisiin. Tämän toiminnan jatkuvuuden varmistaminen takaisi työn osaamisen säilymisen ja toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen.

Tilastoa

- Katujengejä tunnistettu noin 10
- Jäseniä tunnistettu noin 100 ja 100 jengin liepeillä liikkuvaa
- Alueellisesti katujengit painottuvat pääkaupunkiseudulle
- Poliisin tietoon on tullut reilun vuoden aikana (1/2022-2/2023) reilu 600 jengeihin liittyvää rikosta
- Kaksi suurempaa katujengeihin liittyvää esitutkintaa on toimitettu syyttäjälle (toisesta tuomio)

Keskeisistä tarvittavista toimenpiteistä hallituskaudelle

- Vakiinnutetaan vuoden 2023 aikana perustetut poliisin katujengityöhön erikoistuneet yksiköt osaksi pysyviä rakenteita, näin voidaan taata torjuntatoimien tehokkuus ja ilmiön puuttumisen jatkuvuus ja tuloksellisuus
- Varmistetaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja katujengityöhön keskittyvän viranomais- ja järjestöpohjaisen EXIT-työn toimintakyky